25. 11. 2025

ID: 120305

Zákonný soudce

Dospěje-li senát Nejvyššího soudu při svém rozhodování k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru vyjádřeného jiným senátem, a nepostoupí-li věc v rozporu s § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), k rozhodnutí velkému senátu, poruší základní právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. IV.ÚS 764/25 ze dne 17.9.2025)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatelky obchodní společnosti OTE, a. s., sídlem P., zastoupené JUDr. M.K., advokátem, sídlem P., proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2024 č. j. 33 Cdo 1944/2024-217, za účasti Nejvyššího soudu, jako účastníka řízení, a obchodní společnosti ČEZ Prodej, a. s., sídlem P., zastoupené Mgr. et Mgr. J.K., advokátem, sídlem P., jako vedlejší účastnice řízení, tak, že rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2024 č. j. 33 Cdo 1944/2024-217 bylo porušeno právo stěžovatelky na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2024 č. j. 33 Cdo 1944/2024-217 se ruší.

Z odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadeného rozsudku

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), se stěžovatelka domáhá zrušení napadeného rozsudku tvrdíc, že jím bylo porušeno její právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina") a právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny. Porušení ústavně zaručených práv spatřuje v tom, že Nejvyšší soud se při rozhodování odchýlil od svého rozsudku ze dne 3. 10. 2024 č. j. 28 Cdo 1623/2024-341 (dále jen "předcházející rozsudek") vydaného v řízení o skutkově i právně obdobné věci stěžovatelky, aniž věc podle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), postoupil velkému senátu.

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 4 (dále jen "obvodní soud") sp. zn. 39 C 193/2022 vyplývají následující skutečnosti. Stěžovatelka je obchodní společností, jejímž jediným akcionářem je Česká republika, a předmětem její činnosti je, mimo jiné, administrace podpory podle zákona č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o podporovaných zdrojích energie"). Vedlejší účastnice je povinně vykupujícím obchodníkem s elektřinou podle § 10 odst. 2 téhož zákona s tím, že jí vzniká oprávnění požadovat po stěžovatelce (operátorovi trhu s elektřinou) úhradu rozdílu mezi výkupní cenou a hodinovou cenou elektřiny (§ 13 odst. 2 a 4 téhož zákona). Plnění vyplacené vedlejší účastnici za období od 1. 1. 2013 do 31. 5. 2018 činilo celkem 153 622 888,34 Kč. Výrobcem elektřiny byla v posuzované věci obchodní společnost Saša - Sun, s. r. o. (dále jen "výrobce elektřiny"). Rozsudkem Krajského soudu v Brně (dále jen "krajský soud") ze dne 20. 5. 2016 č. j. 62 A 78/2014-535 bylo k žalobě nejvyššího státního zástupce zrušeno rozhodnutí Energetického regulačního úřadu (dále jen "ERÚ") ze dne 17. 1. 2014 č. j. 13917-37/2010-ERU, kterým byla

obchodní společnosti Saša - Sun, s. r. o., udělena v obnoveném licenčním řízení s účinky ode dne 31. 12. 2010 licence na výrobu elektřiny ve fotovoltaické elektrárně v katastrálním území Chomutov. K vydání licence nebyly podle krajského soudu splněny zákonné podmínky, protože výrobce elektřiny předložil v licenčním řízení nepravdivé podklady. Výrobce elektřiny nebyl úspěšný s kasační stížností proti tomuto rozsudku (kasační stížnosti byl však přiznán odkladný účinek) a posléze ani s ústavní stížností, která byla odmítnuta usnesením ze dne 31. 7. 2018 sp. zn. II. ÚS 2038/17 (vykonatelnost rozsudku krajského soudu byla odložena do právní moci rozhodnutí Ústavního soudu).

3. Návrhem podaným u ERÚ se stěžovatelka domáhala po vedlejší účastnici zaplacení částky 153 622 888,34 Kč se zákonným úrokem z prodlení, a to z titulu bezdůvodného obohacení. Podle stěžovatelky nemohl být výrobce elektřiny vzhledem ke zrušení licence s účinky ex tunc příjemcem podpory podle zákona o podporovaných zdrojích energie, vedlejší účastnice jako povinně vykupující nebyla povinna podporu touto formou vyplácet, pročež nebyla oprávněna od ní žádat a přijmout rozdíl mezi výkupní cenou a hodinovou cenou. ERÚ rozhodnutím ze dne 13. 11. 2020 č. j. 06333-22/2019-ERÚ návrh stěžovatelky zamítl. Rozhodnutím Rady ERÚ ze dne 5. 4. 2022 č. j. 06333-31/2019-ERÚ byl zamítnut také rozklad stěžovatelky a prvostupňové rozhodnutí bylo potvrzeno. Uplatněné nároky byly posouzeny dílem podle § 451 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen "o. z. z roku 1964"), a dílem podle § 2991 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "o. z."). Podle ERÚ sice došlo k obohacení vedlejší účastnice, avšak nárok na vydání bezdůvodného obohacení se příčí dobrým mravům, neboť ta nemůže legitimně nést odpovědnost za vyplacení neoprávněné podpory, když vycházela z údajů ve své době evidovaných v systému operátora trhu.

4. V řízení vedeném podle části V. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, se stěžovatelka domáhala nahrazení rozhodnutí ERÚ ve spojení s rozkladovým rozhodnutím Rady ERÚ. Obvodní soud rozsudkem ze dne 18. 5. 2023 č. j. 39 C 193/2022-98 žalobu zamítl, neboť shledal napadené rozhodnutí jako věcně správné. Uvedl, že vedlejší účastnice vyplácela podporu v souladu se zákonem, protože ji poskytovala výrobci, na kterého hleděla jako by měl platnou licenci k výrobě elektřiny.

5. K odvolání stěžovatelky Městský soud v Praze (dále jen "městský soud") potvrdil rozsudek obvodního soudu. Předeslal, že vedlejší účastnice je podle zákonné úpravy povinna vyplatit ze svého podporu výrobci a poté je jí uhrazený příspěvek refundován operátorem trhu (stěžovatelkou). Nároky vzniklé do 31. 12. 2013 posoudil podle § 451 odst. 1 a 2 o. z. z roku 1964 a uvedl, že vedlejší účastnice přijetím rozdílu podle § 13 odst. 4 zákona o podporovaných zdrojích energie nezískala obohacení. Systém výplaty podpory formou výkupních cen má být totiž pro povinně vykupující majetkově neutrální. Nároky vzniklé od 1. 1. 2014 městský soud posoudil analogicky podle § 3001 odst. 1 věty druhé ve spojení s § 10 odst. 1 o. z., neboť bezvýjimečné použití § 2993 o. z. by odporovalo obecným představám o spravedlnosti, protože vedlejší účastnice byla poctivým příjemcem plnění, jehož přijetím nezískala majetkový prospěch. Svou účast v právním vztahu nemohla odmítnout, neboť jí to ukládal zákon, a všechny majetkové přesuny byly pro ni finančně neutrální. To není narušeno ani tím, že je za svou účast na systému podpory finančně odměňována. Podle městského soudu je třeba vedlejší účastnici jako poctivého příjemce chránit před tím, aby skončila v majetkové ztrátě. Na skutkové okolnosti specifické pro projednávanou věc přitom zákonodárce při úpravě povinnosti vydat bezdůvodné obohacení výslovně nepamatoval. Není přitom žádného rozumného důvodu neposkytnout vedlejší účastnici stejnou ochranu, která přísluší jakémukoliv jinému poctivému příjemci bezdůvodného obohacení, jenž předmět bezdůvodného obohacení bezúplatně zcizil. Městský soud uzavřel, že byť zrušením licence pro obchodní společnost Saša - Sun, s. r. o., odpadl ex tunc zákonný důvod pro výplatu podpory za období od 1. 1. 2014 do 31. 5. 2018, čímž odpadl i právní důvod pro výplatu refundace podle § 13 odst. 2 a 4 zákona o podporovaných zdrojích energie stěžovatelkou, není vedlejší účastnice na základě analogického

použití § 3001 odst. 1 věty druhé o. z. povinna vydat bezdůvodné obohacení.

6. Proti rozsudku městského soudu podala stěžovatelka dovolání, které Nejvyšší soud shledal přípustným k řešení stěžovatelkou nastolené "obecné právní otázky věcné legitimace účastníků na mechanismu výplaty podpory obnovitelných zdrojů energie", která byla dále konkretizována "podotázkami" o (ne)možnosti analogického použití § 3001 odst. 1 o. z. na projednávanou věc, a výkladu a použití § 451 o. z. z roku 1964 v kontextu toho, zda má zrušení licence k výrobě elektřiny výrobci elektřiny z obnovitelných zdrojů s účinky ex tunc za důsledek odpadnutí právního důvodu plnění poskytnutého operátorem trhu povinně vykupujícímu podle § 13 odst. 2 a 4 zákona o podporovaných zdrojích energie a "vznik bezdůvodného obohacení, k jehož vydání je povinně vykupující pasivně věcně legitimována". Přípustnost dovolání naproti tomu nezaložila (pod)otázka o neposouzení nároku (také) z titulu náhrady škody. Stěžovatelka tím totiž pouze polemizuje se skutkovým závěrem městského soudu, že v řízení před ERÚ nebyla uvedena žádná skutková tvrzení, pro která by bylo možné podřadit uplatněné nároky pod jakékoliv zákonné ustanovení zakládající odpovědnost vedlejší účastnice za škodu. Nejvyšší soud napadeným rozsudkem dovolání stěžovatelky zamítl. K první právní otázce uvedl, že v posuzované věci měl být použit toliko občanský zákoník z roku 1964, a to i ve vztahu k tvrzenému obohacení v letech 2014 až 2018. Obsahem ze zákona vznikajícího závazkového vztahu mezi operátorem trhu a povinně vykupujícím není jen právo a jemu odpovídající povinnost vyplývající z § 20a odst. 4 písm. v) zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), ve znění pozdějších předpisů (hrazení rozdílu mezi výkupní cenou a hodinovou cenou), ale i další práva a povinnosti vyplývající ze zákona o podporovaných zdrojích energie. Právní vztah ke konkrétnímu výrobci nevzniká až okamžikem vyplacení rozdílu mezi výkupní cenou a hodinovou cenou, ale již okamžikem, kdy byla v systému operátora trhu zaregistrována pro konkrétního výrobce zvolená podpora formou výkupních cen a předávacímu místu byla přiřazena odpovědnost za odchylku. Od tohoto okamžiku byla vedlejší účastnice povinna vykupovat elektřinu od obchodní společnosti Saša - Sun, s. r. o. Městský soud pak (stejně jako obvodní soud) nesprávně vyložil přechodné ustanovení § 3028 odst. 3 o. z., pokud práva z bezdůvodného obohacení posuzoval podle doby jejich vzniku. Vznikl-li totiž ze zákona vztah mezi stěžovatelkou, vedlejší účastnicí a výrobcem elektřiny před datem 1. 1. 2014, bylo třeba i práva z bezdůvodného obohacení vzniklého po tomto datu posuzovat podle občanského zákoníku z roku 1964. Nejvyšší soud se neztotožnil se závěrem městského soudu, že se majetek vedlejší účastnice vyplacením rozdílu mezi výkupní a hodinovou cenou nezvětšil. Ve vztahu ke druhé otázce nicméně podotkl, že pro naplnění skutkové podstaty bezdůvodného obohacení podle § 451 o. z. z roku 1964 je nezbytné, aby vzniklé obohacení bylo "bezdůvodné", tedy aby majetkové hodnoty byly získány neoprávněně. Byly-li však splněny předpoklady pro vznik práva vedlejší účastnice na zaplacení rozdílu cen, pak předpoklad "bezdůvodnosti" poskytnutého plnění naplněn není. Ke zpětnému odpadnutí právního důvodu takového plnění nemůže dojít ani tím, že licence udělená obchodní společnosti Saša - Sun, s. r. o., k výrobě elektřiny byla s účinky ex tunc zrušena. Právním důvodem plnění získaného vedlejší účastnicí od stěžovatelky bylo totiž právo vyplývající ze zákona. Licence udělená výrobci k výrobě elektřiny z obnovitelných zdrojů je sice předpokladem vzniku práva na podporu, nicméně právo povinně vykupujícího proti operátorovi trhu na zaplacení rozdílu mezi výkupní a hodinovou cenou je samostatným právem vyplývajícím ze zákona, nikoli podporou poskytovanou podle zákona o podporovaných zdrojích energie. Závěr městského soudu, že vedlejší účastnice není pasivně legitimovaným subjektem v řízení o vydání bezdůvodného obohacení, je podle Nejvyššího soudu věcně správný, byť nikoliv proto, že se její majetek nezvětšil, nýbrž proto, že se nezvětšil "bezdůvodně".

II. Argumentace stěžovatelky

7. Stěžovatelka rekapituluje průběh řízení před soudy, především obsah dovolání a rozhodnutí

Nejvyššího soudu. Uvádí, že proti vedlejší účastnici v současné době vede vícero soudních sporů, v nichž uplatňuje nároky z titulu bezdůvodného obohacení, které měly vzniknout přijetím rozdílu mezi výkupní a hodinovou cenou elektřiny vyrobené různými výrobci, jejichž licence byla k žalobě nejvyššího státního zástupce zrušena s účinky ex tunc. Necelé dva měsíce před vydáním napadeného rozsudku rozhodl o dovolání stěžovatelky ve skutkově a právně shodné věci (pouze týkající se jiných výrobců elektřiny, u nichž také došlo ke zrušení rozhodnutí ERÚ o udělení licence) jiný senát Nejvyššího soudu, který v rozsudku ze dne 3. 10. 2024 č. j. 28 Cdo 1623/2024-341 dospěl k opačným právním závěrům. Především posoudil nároky stěžovatelky na vydání bezdůvodného obohacení vzniklé po 1. 1. 2014 podle § 2993 o. z., přičemž analogické použití § 3001 odst. 1 o. z. shledal nepřípustným. Předcházejícím rozsudkem přitom Nejvyšší soud zrušil obdobný rozsudek městského soudu, kterým došlo k potvrzení zamítavých výroků rozsudku obvodního soudu, u něhož se stěžovatelka (shodně jako v nyní posuzované věci) domáhala nahrazení správních rozhodnutí ERÚ zamítajících její nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Stěžovatelka považuje za podstatné, že v předcházející věci dospěl Nejvyšší soud k závěru, že stěžovatelka bez právního důvodu (resp. na základě právního důvodu, který zrušením licence výrobcům elektřiny odpadl) plnila vedlejší účastnici, která zůstává povinnou k vydání bezdůvodného obohacení, neboť ona přijala od stěžovatelky peněžní prostředky. Není přitom rozhodné, že posléze byla stejná částka poskytnuta výrobcům elektřiny.

8. Nejvyšší soud se odchýlil od své předchozí rozhodovací praxe, aniž pro to byl dodržen zákonný postup, neboť příslušný senát věc nepostoupil velkému senátu podle § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích. Nejvyšší soud v odůvodnění napadeného rozsudku ani nereflektoval právní závěry obsažené v rozsudku č. j. 28 Cdo 1623/2024-341 a nevysvětlil odlišné posouzení srovnatelné věci. Svým postupem tak vytvořil ve skutkově i právně obdobných věcech "dvě samostatné právní linie se zcela odlišnými závěry", což je krajně nežádoucí (nejen) vzhledem k množství sporů v řádech až několika miliard korun. Úlohou Nejvyššího soudu má být sjednocování judikatury, čehož v důsledku dvou protichůdných rozhodnutí různých senátů nebylo dosaženo. Ohledně judikaturních odklonů a povinnosti předložit věc velkému senátu stěžovatelka odkazuje na stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 14. 9. 2011 sp. zn. Plsn 1/2011. Na posuzovanou věc jsou podle ní analogicky použitelné nálezy, v nichž Ústavní soud shledal porušení práva na zákonného soudce tehdy, nepředložil-li senát Nejvyššího správního soudu věc rozšířenému senátu, ačkoliv tak měl povinnost učinit.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byl vydán napadený rozsudek. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena podle § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona a contrario), protože vyčerpala všechny procesní prostředky k ochraně svých práv, resp. proti rozsudku Nejvyššího soudu není takový procesní prostředek přípustný.

IV. Vyjádření k ústavní stížnosti a replika stěžovatelky

10. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu k vyjádření účastníkovi a vedlejší účastnici řízení.

11. Nejvyšší soud ve vyjádření uvedl, že senát 33 Cdo rozhodl napadeným rozsudkem v době, kdy předcházející rozsudek senátu 28 Cdo ještě nebyl publikován ve veřejných databázích ani v databázi k vyhledávání judikatury. Z toho důvodu se v odůvodnění napadeného rozsudku nikterak nevyjádřil k jeho obsahu. Přesto platí, že věc nebyla rozhodnuta nezákonnými soudci. Nejvyšší soud zdůraznil, že

"přes skutkovou i právní obdobnost" věcí vedených pod sp. zn. 33 Cdo 1944/2024 a sp. zn. 28 Cdo 1623/2024 nebyly splněny předpoklady pro postoupení věci velkému senátu. Při posuzování první právní otázky se v napadeném rozsudku Nejvyšší soud nevyslovil k analogickému použití § 3001 odst. 1 o. z. (na rozdíl od senátu 28 Cdo). Naproti tomu v předcházejícím rozsudku se senát 28 Cdo nezabýval otázkou, jaký občanský zákoník má být použit na nároky vzniklé po 1. 1. 2014, pročež k tomu "žádný právní názor nevyjádřil". U druhé právní otázky oba senáty vyšly z jiného skutkového stavu. Zatímco ve věci sp. zn. 28 Cdo 1623/2024 posuzoval Nejvyšší soud pasivní věcnou legitimaci k vydání bezdůvodného obohacení v situaci, kdy vedlejší účastnice nejprve přijala poskytnutou podporu od stěžovatelky a následně ji poskytla výrobcům elektřiny, v napadeném rozsudku vyšel Nejvyšší soud z toho, že vedlejší účastnice nejprve výrobci elektřiny zaplatila zákonem garantovanou cenu, následně stěžovatelce vyúčtovala rozdíl mezi výkupní cenou a hodinovou cenou, který jí stěžovatelka zaplatila, aniž by vedlejší účastnice "s touto částkou ve prospěch výrobce elektřiny jakkoliv nakládala". Rozhodnutí senátů Nejvyššího soudu vyzněla různě nikoliv proto, že by se senáty rozešly při posuzování právních otázek, nýbrž proto, že (byť stejně položené) právní otázky posuzovaly na základě jiného skutkového stavu. Šlo-li o závěr, že skutková tvrzení učiněná v řízení před ERÚ nebyla podřaditelná pod ustanovení o náhradě škody, v tomto neexistuje mezi napadeným rozsudkem a předcházejícím rozsudkem rozpor.

12. Vedlejší účastnice především uvedla, že napadený rozsudek byl vydán jen 16 dnů po právní moci rozsudku č. j. 28 Cdo 1623/2024-341, což podle ní není "dostatečně přiměřená doba", aby byl zohledněn v odůvodnění napadeného rozhodnutí, resp. aby jeho nezohlednění bylo považováno za porušení § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích. Stěžovatelka pomíjí, že významnou roli při sjednocování judikatury má Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, kde nebylo rozhodnutí publikováno. Stěžovatelka nadto neuvedla, které právní otázky posoudil senát 33 Cdo odlišně, a v čem konkrétně spočívalo odchýlení se od dříve vysloveného právního názoru. Ústavní stížnost by proto měla být odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

13. Stěžovatelka v replice na vyjádření Nejvyššího soudu uvedla, že jej výslovně upozornila na existenci dalších skutkově i právně obdobných řízení. Nejvyšší soud proto nemůže argumentovat neznalostí předcházejícího rozsudku, který byl navíc vydán téměř dva měsíce před napadeným rozsudkem. Stěžovatelka zdůrazňuje, že v obou případech byla řešena především otázka věcné legitimace a oba senáty Nejvyššího soudu dospěly k diametrálně odlišnému právnímu posouzení věci. Rozpor mezi rozhodnutími Nejvyššího soudu lze spatřovat již v tom, zda jednotlivé nároky (jejich části) posoudit podle občanského zákoníku z roku 1964, nebo podle současného občanského zákoníku. Podle stěžovatelky nezáleží na tom, zda byla podpora výrobcům elektřiny vyplácena až následně, či nikoliv. Rozhodující je pouze to, že prostředky odpovídající v relevantním období vyplacené podpoře byly v mechanismu nárokování a výplaty podpory fakticky převedeny z majetku stěžovatelky na vedlejší účastnici. Zatímco senát 33 Cdo posoudil izolovaně § 13 zákona o podporovaných zdrojích energie jako titul a důvod k převodu finančních prostředků mezi stěžovatelkou a povinně vykupujícím obchodníkem, senát 28 Cdo nikoliv a kladl důraz na (ne)existenci licence příslušného výrobce, kterou považoval za základ pro celý mechanismus nárokování a výplaty podpory.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

14. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti stojícím mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). K zásahu do jejich rozhodovací činnosti je oprávněn jen tehdy, kdyby soudy porušily ústavně zaručená práva nebo svobody stěžovatelky. Byť se Ústavní soud řídí zásadou minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti soudů [viz např. nález ze dne 21. 9. 1999 sp. zn. I. ÚS 168/99 (N 126/15 SbNU 203)], současně připomíná, že postup soudu může být v některých případech natolik vybočující, že výsledné rozhodnutí není souladné s hlavou pátou Listiny [srov. nález ze dne 10. 4. 2018 sp. zn. II. ÚS 4026/17 (N 72/89 SbNU 109)], což vyžaduje jeho kasační

zásah. K tomu může u rozhodnutí Nejvyššího soudu dojít také nepostoupením věci velkému senátu při naplnění podmínek podle § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích, což bez dalšího vede k porušení práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny [viz nálezy ze dne 11. 9. 2009 sp. zn. IV. ÚS 738/09 (N 201/54 SbNU 497), ze dne 5. 2. 2019 sp. zn. II. ÚS 2156/18 (N 20/92 SbNU 209) a ze dne 25. 5. 2021 sp. zn. IV. ÚS 3416/20 (N 104/106 SbNU 181)]. Zjistí-li přitom Ústavní soud porušení práva na zákonného soudce Nejvyšším soudem, přistupuje ke zrušení jeho rozhodnutí, aniž by se zabýval ústavností vlastního právního posouzení věci (nález sp. zn. II. ÚS 2156/18 a judikatura v něm uvedená).

15. Právo na zákonného soudce zakotvené v čl. 38 odst. 1 Listiny představuje pro každého účastníka řízení záruku, že k rozhodnutí jeho věci jsou povolávány soudy a soudci podle předem daných procesních pravidel [srov. nálezy ze dne 22. 2. 1996 sp. zn. III. ÚS 232/95 (N 15/5 SbNU 101), ze dne 21. 1. 1999 sp. zn. III. ÚS 293/98 (N 11/13 SbNU 71), ze dne 20. 6. 2007 sp. zn. III. ÚS 117/07 (N 104/45 SbNU 429), ze dne 16. 11. 2010 sp. zn. I. ÚS 1783/10 (N 227/59 SbNU 309) nebo ze dne 1. 12. 2015 sp. zn. II. ÚS 2766/14 (N 202/79 SbNU 281)]. Toto právo přitom není vyčerpáno pouze zákonným určením věcné, funkční a místní příslušnosti soudu ani pouhým zákonným vymezením hledisek rozdělení soudní agendy mezi senáty a samosoudce anebo stanovením počtu soudců (přísedících) v senátech, jak požaduje čl. 94 Ústavy (nález sp. zn. IV. ÚS 3416/20, bod 23. odůvodnění). K dílčím složkám práva na zákonného soudce totiž patří i "povinnost senátu vrcholného soudu předložit věc jinému, zákonem předvídanému rozhodovacímu tělesu v případě, že dospěje k odlišnému právnímu názoru, než který byl soudem dosud zastáván" (KMEC, J. In KÜHN, Z., KRATOCHVÍL, J., KMEC, J., KOSAŘ, D. a kol. Listina základních práv a svobod. Velký komentář. Praha: Leges, 2022, s. 1486).

16. Zákon o soudech a soudcích v § 20 odst. 1 stanoví, že "dospěl-li senát Nejvyššího soudu při svém rozhodování k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru již vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího soudu, postoupí věc k rozhodnutí velkému senátu. Při postoupení věci svůj odlišný názor zdůvodní". Citované ustanovení vychází z předpokladu, že soudy jsou povinny přistupovat ke změně judikatury nejen opatrně a zdrženlivě (tj. výlučně v nezbytných případech opodstatňujících překročení principu předvídatelnosti), ale též s důkladným odůvodněním takového postupu [např. nález ze dne 18. 4. 2007 sp. zn. IV. ÚS 613/06 (N 68/45 SbNU 107) či nález ze dne 19. 6. 2008 sp. zn. IV. ÚS 1882/07 (N 112/49 SbNU 613)]. To platí tím spíše pro Nejvyšší soud jako vrcholný soudní orgán, jehož úkolem je mimo jiné sjednocování judikatury [srov. nález ze dne 10. 4. 2014 sp. zn. III. ÚS 3725/13 (N 55/73 SbNU 89)].

17. Za účelem posouzení, zda se Nejvyšší soud v rozporu s § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích odchýlil od rozsudku č. j. 28 Cdo 1623/2024-341, je namístě stručně rekapitulovat jeho obsah a průběh předcházejícího řízení. Nejvyšší soud tímto rozsudkem zrušil rozsudek městského soudu ze dne 18. 1. 2024 č. j. 15 Co 213/2023-266, jímž byl potvrzen zamítavý rozsudek obvodního soudu ze dne 3. 5. 2023 č. j. 28 C 186/2002-184. Žalobou podanou u obvodního soudu se stěžovatelka domáhala nahrazení zamítavého rozhodnutí ERÚ, u něhož vůči vedlejší účastnici uplatnila nároky na vydání bezdůvodného obohacení ve výši 52 769 715,03 Kč a 104 398 142,55 Kč. Částky měly představovat vedlejší účastnici poskytnutou úhradu rozdílu mezi výkupní a hodinovou cenou elektřiny vyrobené obchodními společnostmi Solar CD, s. r. o., a FVE Mozolov, s. r. o. U obou obchodních společností následně došlo ke zrušení rozhodnutí o udělení licence k podnikání v energetických odvětvích, protože obě měly záměrně uvést ERÚ v omyl ohledně splnění podmínek pro udělení licence. Obvodní soud uzavřel, že ve smyslu zásady presumpce platnosti a správnosti rozhodnutí je třeba na licence k výrobě elektřiny pohlížet jako na platné po celá období vymezená v žalobních návrzích. Vedle toho zdůraznil, že z veřejnoprávní povahy podpory a finanční neutrality systému pro stěžovatelku i vedlejší účastnici vyplývá, že k vymáhání neoprávněně poskytnuté podpory je aktivně legitimována Česká republika, a nikoliv stěžovatelka jako operátor trhu, kterou

nelze považovat za ochuzenou. Městský soud zaujal názor, že v poměrech, které se spravují občanským zákoníkem (nároky na vydání bezdůvodného obohacení vniklého po 1. 1. 2014), je v obecné rovině použitelný § 2993 o. z. Jelikož by však jeho použití odporovalo obecným představám o spravedlnosti, použil místo něj analogicky § 3001 odst. 1 o. z., na základě něhož je poctivý příjemce bezdůvodného obohacení chráněn před tím, aby skončil v majetkové ztrátě. V případě poskytnutého plnění za období do 31. 12. 2013 městský soud vyšel z § 451 odst. 1 a 2 o. z. z roku 1964. Shledal přitom, že systém výplaty podpory formou výkupních cen, který má být pro povinně vykupujícího majetkově neutrální, znamená, že vedlejší účastnice přijetím rozdílu mezi výkupní a hodinovou cenou elektřiny žádné bezdůvodné obohacení nezískala. V této věci stěžovatelka v dovolání předestřela tytéž otázky hmotného práva jako v nyní posuzované věci. Nejvyšší soud přitom k právní otázce uvedl, že nároky na vydání bezdůvodného obohacení vzniklé po 1. 1. 2014 je třeba posoudit podle § 2993 o. z. Přisvědčil stěžovatelce v tom, že analogické použití § 3001 odst. 1 o. z. není možné, neboť neshledal existenci teleologické mezery, kterou by bylo nutné analogií vyplnit. Vymezil se také vůči úvahám městského soudu, podle něhož by použití § 2993 o. z. "odporovalo obecným představám o spravedlnosti". Nároky na vydání bezdůvodného obohacení vzniklé do 31. 12. 2013 je podle senátu 28 Cdo třeba posoudit podle § 451 o. z. z roku 1964, který však městský soud nesprávně vyložil. Zdůraznil, že skutková podstata bezdůvodného obohacení získaného plněním z právního důvodu, který odpadl, míří na případy, v nichž v okamžiku poskytnutí plnění existoval právní důvod plnění, který však následně ztratil své právní účinky, přičemž okamžikem odpadnutí právního důvodu se poskytnuté plnění stává bezdůvodným obohacením. Povinnost vydat plnění nabyté bez právního důvodu stíhá adresáta plnění, nikoliv osobu, která má předmět plnění aktuálně ve svém držení. Pro existenci a rozsah povinnosti vydat majetkový prospěch podle § 451 o. z. z roku 1964 přitom není podstatné, jak bylo s předmětem bezdůvodného obohacení dále nakládáno, neboť povinnost k vydání majetkového prospěchu na další nabyvatele nepřechází. Podle senátu 28 Cdo je nerozhodné, zda vedlejší účastnice posléze vyplatila požadovanou částku výrobcům elektřiny, nebo nikoliv (viz bod 19. odůvodnění rozsudku). Stejně tak není určující, že systém podpory obnovitelných zdrojů má být pro povinně vykupujícího majetkově neutrální - stěžejním zůstává, že vedlejší účastnice přijetím rozdílu podle § 13 odst. 4 zákona o podporovaných zdrojích energie získala obohacení, a to "bez ohledu na to, jak dále s finančními prostředky naložila".

18. Z porovnání obsahu napadeného rozsudku a předcházejícího rozsudku je patrné, že oba senáty Nejvyššího soudu řešily skutkově i právně obdobnou věc (ke skutkovému rozdílu, kterého se ve vyjádření dovolává Nejvyšší soud, viz níže bod 20.) s totožně vymezenými předpoklady přípustnosti dovolání a právními otázkami předestřenými v dovoláních. Senát 33 Cdo se přitom zřetelně odchýlil od právních názorů vyslovených senátem 28 Cdo v předcházejícím rozsudku, a to způsobem, který vedl k odlišnému právnímu posouzení věci a zamítavému výroku rozsudku. Ústavní soud se ztotožnil se stěžovatelkou v tom, že v obou případech byla Nejvyšším soudem řešena otázka pasivní věcné legitimace (viz citace uvedená v bodu 6. výše), a to na podkladě rozsudků městského soudu obsahujících v zásadě totéž odůvodnění výroku potvrzujícího zamítnutí žaloby stěžovatelky (srov. bod 5. výše).

19. K odchýlení se od právního názoru vysloveného senátem 28 Cdo v předcházejícím rozsudku přitom došlo již při řešení první právní otázky (viz bod 6. výše). Nejvyššímu soudu lze přisvědčit v tom, že se v napadeném rozsudku výslovně nezabýval analogickým použitím § 3001 odst. 1 o. z. Došlo k tomu však z toho důvodu, že senát 33 Cdo (na rozdíl od senátu 28 Cdo) odmítl na nároky na vydání bezdůvodného obohacení vzniklé do 31. 12. 2013 použít občanský zákoník (jakékoliv jeho ustanovení, § 3001 odst. 1 nevyjímaje), a nárok posoudil podle občanského zákonu z roku 1964 (především podle § 451) s tím, že podle něj obohacení vedlejší účastnice nebylo "bezdůvodné". Nejvyšší soud se tak při vydání napadeného rozhodnutí odchýlil od právního názoru vysloveného v rozsudku č. j. 28 Cdo 1623/2024-341 již v tom, že nároky na vydání bezdůvodného obohacení vzniklé do 31. 12. 2013 neposoudil podle § 2993 o. z., z něhož senát 28 Cdo dovodil důvodnost nároku

vzniklého v daném časovém období. Na věci nic nemění argumentace obsažená ve vyjádření Nejvyššího soudu, že v předcházejícím rozsudku se senát 28 Cdo výslovně nezabýval výkladem přechodných ustanovení občanského zákoníku. Posoudil-li totiž část nároků na vydání bezdůvodného obohacení podle současné právní úpravy a část nároků podle občanského zákoníku z roku 1964 s tím, že "dělící linií" byl 1. leden 2014, přechodná ustanovení občanského zákoníku senát 28 Cdo bezpochyby aplikoval (aniž by Ústavní soud na tomto místě hodnotil správnost výkladu a použití přechodných ustanovení).

20. Jde-li o výklad a použití § 451 o. z. z roku 1964 (ve vazbě na druhou právní otázku), i zde Nejvyšší soud v napadeném rozsudku dospěl k opačnému závěru než senát 28 Cdo v předcházejícím rozsudku. Z odůvodnění rozsudku, jehož zrušení se stěžovatelka domáhá, přitom nevyplývá, z jakých důvodů Nejvyšší soud přistoupil k odlišnému posouzení téže právní otázky. Až ve vyjádření k ústavní stížnosti se Nejvyšší soud dovolává skutkové odlišnosti spočívající v tom, v jakém konkrétním okamžiku (resp. zda vůbec) byly v jednotlivých případech převedeny peněžní prostředky vedlejší účastnicí konkrétním výrobcům elektřiny, jimž byla posléze odebrána licence. Tato argumentace však ve světle odůvodnění rozsudku č. j. 28 Cdo 1623/2024-341 zjevně neobstojí. Nejvyšší soud totiž v předcházejícím rozhodnutí (a s odkazem na svou konstantní judikaturu) jasně uvedl, že je zcela nerozhodné, jak vedlejší účastnice naložila s finančními prostředky od stěžovatelky, tedy v jaký okamžik (a zda vůbec) je převedla na jednotlivé výrobce elektřiny (srov. rekapitulaci v bodu 17. in fine). Podstatná byla podle senátu 28 Cdo pouze skutečnost, že vedlejší účastnice získala od stěžovatelky plnění bez právního důvodu, přičemž právě ji stíhá povinnost k vydání bezdůvodného obohacení; je již nerozhodné, kdo má předmět plnění aktuálně ve svém držení (bod 18. a 19. odůvodnění rozsudku č. j. 28 Cdo 1623/2024-341). S ohledem na právní názor vyjádřený senátem 28 Cdo v předcházejícím rozsudku proto nemohla skutková "odchylka" zmíněná ve vyjádření Nejvyšším soudem bez dalšího vést ke zcela opačnému právnímu posouzení věci.

21. Nad rámec ústavní stížnosti Ústavní soud podotýká, že na zásadní rozpory v judikatuře Nejvyššího soudu při rozhodování sporů mezi stěžovatelkou jako operátorem trhu v energetice a vedlejší účastnicí, upozornila v nedávné době také právní nauka. Zdůrazňuje přitom, že "názory vrcholové soudní instituce se v dosavadních sporech mezi operátorem trhu a povinně vykupujícími bohužel dosud významněji rozcházejí. Zatímco jeden ze senátů Nejvyššího soudu bez mrknutí oka zrušil zamítavý rozsudek odvolacího soudu s tím, že odpadl-li právní důvod, pro který povinně vykupující přijal plnění od operátora trhu, je nyní povinně vykupující takové plnění povinen z titulu bezdůvodného obohacení vrátit operátorovi trhu (rozsudek č. j. 28 Cdo 1623/2024-341), jiný senát Nejvyššího soudu (rozsudek č. j. 33 Cdo 1944/2024-217) zamítavý rozsudek odvolacího soudu naopak potvrdil s tím, že v době, kdy operátor trhu plnil povinně vykupujícímu z titulu předmětné výplaty provozní podpory ve prospěch výrobce elektřiny z obnovitelných zdrojů, jenž později přišel o licenci, potažmo i o podporu, nešlo o bezdůvodné obohacení, neboť v čase poskytnutí předmětného plnění nebyla dána jeho bezdůvodnost" (KOŠŤÁL, V. K povaze sporů o fiktivní bezdůvodné obohacení při vyplácení provozních podpor v obnovitelné energetice. Právní rozhledy, 2025, č. 10, s. 330).

22. Jak vyplývá z výše uvedeného, senát 33 Cdo Nejvyššího soudu dospěl při svém rozhodování k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru, který byl již vyjádřen senátem 28 Cdo Nejvyššího soudu v předcházejícím rozhodnutí. Věc přitom v rozporu s § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích nepostoupil k rozhodnutí velkému senátu, který byl zákonem příslušným "rozhodovacím tělesem". Nadto ani neodůvodnil absenci takového postupu. Tím porušil ústavně zaručené základní právo stěžovatelky na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny, neboť uplatnil veřejnou moc mimo meze stanovené zákonem, rozhodl-li, aniž věc předložil k rozhodnutí velkému senátu s odůvodněním svého odlišného názoru. V posuzované věci nebyl dán žádný důvod k výluce z postupu podle § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích, protože nešlo o zaujetí odlišného právního názoru o procesním právu podle § 20 odst. 2 téhož zákona, ani o situaci, kdy by Nejvyšší soud zaujal v zájmu

jednotného rozhodování soudů stanovisko podle § 14 odst. 3 téhož zákona (srov. GRYGAR, J. Zákon o soudech a soudcích. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 30-31, 46-47), a ani se senát Nejvyššího soudu neodchyloval od své dosavadní judikatury na základě závazného právního názoru vyjádřeného v nálezu Ústavního soudu [nález ze dne 14. 3. 2016 sp. n. I. ÚS 2866/15 (N 41/80 SbNU 501)].

23. K námitce vedlejší účastnice (bod 12. výše) Ústavní soud uvádí, že není podstatné, jaká doba uplynula mezi vydáním předcházejícího rozsudku a napadeného rozsudku. Významné je podle § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích pouze to, že právní názor byl již "vysloven"; nikoliv, zda byl publikován ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek nebo zveřejněn v jiné databázi. Sama vedlejší účastnice ostatně uvádí, že v době vydání napadeného rozsudku bylo předcházející rozhodnutí o dovolání dokonce doručeno účastníkům a bylo tak v právní moci. Nejvyšší soud pak ve vyjádření fakticky přiznal, že senát 33 Cdo vzhledem k necelému dvouměsíčnímu "odstupu" od vydání předcházejícího rozsudku senátem 28 Cdo, opomněl tento rozsudek zohlednit.

24. Porušení práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny samo o sobě dostatečně opodstatňuje zrušení napadeného rozsudku Nejvyššího soudu. Vzhledem k výše uvedeným východiskům je třeba zdůraznit, že Ústavní soud se nezabýval samotnou důvodností uplatněného nároku na vydání bezdůvodného obohacení, resp. tím, zda a jakým způsobem mělo být v řízení podle části V. občanského soudního řádu nahrazeno rozhodnutí ERÚ. Jinak řečeno, tímto nálezem je vytvořen procesní prostor pro ochranu práv stěžovatelky uvnitř soustavy soudů novým rozhodnutím Nejvyššího soudu, resp. jeho velkého senátu (viz nález sp. zn. IV. ÚS 738/09, bod 27. odůvodnění).

25. Na základě uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl, vyslovil porušení práva stěžovatelky na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadený rozsudek Nejvyššího soudu zrušil.

Další články:

- Insolvenční řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Nemajetková újma, nutná obrana (exkluzivně pro předplatitele)
- Nepoctivý záměr (exkluzivně pro předplatitele)
- Zemědělská půda
- Zastoupení
- Veřejné zakázky
- Vázanost rozhodnutím soudu
- Pracovní smlouva
- Odstoupení od smlouvy (exkluzivně pro předplatitele)
- Péče o zdraví (exkluzivně pro předplatitele)
- Pohledávka (exkluzivně pro předplatitele)